

Ліана Буданова
м. Київ

Діагностика рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі

Abstract. *Стаття являє собою огляд сутності перекладацької компетентності; висвітлення наукових підходів до формування професійної компетентності майбутнього перекладача авіаційної галузі в процесі фахової підготовки. Розглянуто внесок науковців у поняття професійна компетентність майбутніх перекладачів авіаційної галузі. З'ясовано засади діагностики рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі. Схарактеризовано технології формування професійної компетентності майбутніх перекладачів у закладі вищої освіти України.*

Ключові слова: *діагностика, моніторинг, контроль, оцінювання, перекладач, авіація*

Проблема якості освіти завжди перебувала в полі зору як педагогічної теорії, так і практики. У затвердженій Указом Президента України «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті», Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», міжнародних документах щодо модернізації системи освіти наголошено на необхідності забезпечення високої якості професійної освіти та конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Однак на сучасному етапі суспільного розвитку проблема якості підготовки майбутніх фахівців набула нового звучання. Якість освіти сьогодні розглядається як найважливіший фактор стійкого розвитку країни, її технологічної, економічної, інформаційної та моральної безпеки.

В умовах економічної нестабільності особливого значення набуває підготовка висококваліфікованого конкурентоспроможного фахівця, готового до ефективного виконання професійної діяльності. Це стосується й фахівців із перекладу. Процеси глобалізації та інтеграції, до яких долучена Україна, визначили нові пріоритети у формуванні у вищих навчальних закладах професійної компетентності майбутніх перекладачів, здатних продуктивно діяти й спілкуватися в авіаційній галузі.

Дослідники зазначають [1, с. 5], що перекладач, що спеціалізується на авіаційній галузі, має володіти не тільки відмінною мовною та мовленнєвою компетенцією з іноземної та української мов, мати базові знання з історії авіації, добре володіти авіаційною термінологією, добре розумітися на структурній будові повітряних суден, принципах функціонування аеропортів тощо, а також мати ряд спеціальних професійних умінь і навичок.

Досліджено, що у своїй професійній діяльності перекладач авіаційної галузі виконує ряд різних завдань. Його послуги потрібні для: перекладу юридичних документів, що пов'язані із врегулюванням відносин «авіакомпанія-влада», «пасажир-авіакомпанія», «авіакомпанія- авіакомпанія» та ін.); перекладу технічної документації, тобто документів, що пов'язані із технічному характеристиками авіаційного обладнання); участі в перемовинах із продавцу та закупівлі авіаційного обладнання; перекладу нормативних документів міжнародних організацій цивільної авіації (ICAO, IATA та ін.); листування авіакомпаній з постачальниками техніки та органами влади; реєстрації імпортованих літаків у Державній авіаційній службі України; листування з навігаційною компанією Євроконтроль; перекладу інструкцій для пілотів та інших документів, що входять до електронної бортової бібліотеки (electronicflightbag); перекладу формулярів виробників літаків тощо.

Звернемо увагу, що дослідниками було виділено ряд особливих професійних умінь і навичок, яких має набути майбутній перекладач авіаційної галузі.

По-перше, уміння та навички, важливі для виконання письмового перекладу нормативної та технічної авіаційної документації: уміння добирати і правильно використовувати технічні засоби перекладу; уміння аналізувати текст оригіналу, знаходити стандартні і нестандартні перекладацькі проблеми і обирати засоби їх вирішення задля дотримання однозначності і точності перекладного тексту; уміння долати труднощі, що стосуються термінологічних, лексичних, стилістичних і граматичних особливостей авіаційного дискурсу вихідної мови; уміння правильно використовувати певні довідники та словники; уміння використовувати сучасну технічну наукову та звісно авіаційну термінологію мовою оригіналу та українською мовою; уміння знаходити та виправляти змістові та термінологічні невідповідності, редагувати переклади з метою здобуття однозначності та точності інформації, обґрунтовано критикувати і оцінювати різні варіанти; навички оперативного отримання й обробки робочих матеріалів; уміння належним чином оформлювати офіційні нормативні документи.

По-друге, уміння та навички, потрібні для відтворення усного перекладу текстів авіаційної галузі: уміння знаходити необхідну інформацію і викладати її зрозумілим та грамотним чином; уміння оперативно обробляти великі обсяги текстів з голосу; уміння запам'ятовувати, перекладати і викладати цифрову інформацію; володіння загальноприйнятими системами аббревіатур та скорочень; володіння навичками скорочення; чітка дикція та уміння володіти своїм голосом.

Таким чином, професійна компетентність перекладачів авіаційної галузі розглядається як комплекс знань, навичок та досвіду, який дозволяє перекладачам ефективно виконувати свої професійні обов'язки у цій специфічній галузі. Діагностика рівня сформованості професійної компетентності може бути проведена через тестування, оцінку портфоліо робіт, співбесіди або інші методи оцінки, які організується відповідно до вимог та стандартів авіаційної індустрії.

Слід додати, що базовими складовими перекладацької компетентності перекладача є знання, вміння та навички, необхідні для здійснення всіх видів перекладу (письмового, усного, зорово-усного, абзацно-фразового, послідовного, синхронного) різнопрофільних текстів: науково-технічних, офіційно-ділових, газетно-публіцистичних, юридичних, економічних, науково-технічних, художніх, медичних тощо. Формування базової складової перекладацької компетентності – це збагачення здобувачів вищої освіти знаннями теоретико-прикладного характеру та формування на їх основі (під час виконання практичних завдань) умінь, необхідних для виконання всіх можливих типів перекладу.

Підкреслимо, що структурі професійної підготовки майбутніх перекладачів суттєве значення має базова лінгвістична підготовка, головною метою якої – формування професійної мовної особистості перекладача. Особливе значення для розвитку мовної особистості має вивчення певних курсів. Формування фахових компетенцій нарізної мови та розвиток їх на іншомовній сприятиме утворенню первинних перекладацьких навичок.

У свою чергу, для визначення діагностики рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі необхідно розглянути поняття «моніторинг», «діагностика», «контроль», «оцінювання». Разом з тим, аналіз наукової літератури свідчить, що сучасну педагогіку неможливо уявити без активного використання інструментарію об'єктивних методів вимірювання та оцінювання якісних характеристик, притаманних людині, до яких належить і рівень знань. Такий інструментарій створювався і поступово вдосконалювався протягом останніх ста років. Мова йде про моніторинг – старанне спостереження, нагляд за процесом та змінами, що відбуваються.

Моніторинг [англ. *monitoring*] – характерний для англійської мови суфікс «-ing» свідчить про латинське походження цього слова. Англійський тлумачний словник пропонує такий варіант перекладу дієслова *monitorv.* – *towatch, tolisten, toexamine* – спостерігати, слухати, перевіряти [4]. Як свідчить аналіз психолого-педагогічної літератури [1, с. 3] поняття «моніторинг» введено в науковий обіг у 60-х роках ХХ ст. і одне з його перших нормативних визначень подано у 1977 році у Міжнародній енциклопедії освіти, де це поняття визначається як технологія постійного спостереження конкретного явища, його оцінки і прогнозування розвитку. Термін «моніторинг» з'явився в українській мові порівняно не так давно. У 10-томному академічному словнику української мови, що був виданий ще до 2000 року, цього терміна ще нема. Він запозичений з англійської мови і є лише в тлумачних словниках сучасної української мови, що почали видаватись після 2000.

У сфері освіти моніторинг запроваджується для вивчення ефективності навчальних і педагогічних систем, процесів, розвитку суспільного інтелекту, знань учнів тощо. У науковій педагогічній літературі зустрічається багато тлумачень поняття «моніторинг», що зумовлюється, у першу чергу, різноманітними контекстами наукового і практичного дослідження цього феномена.

Сьогодні в педагогіці ще не існує чітко встановленого підходу до визначення понять «моніторинг», «діагностика», «контроль», «оцінювання». Часто вони використовуються то в одному, то іншому значенні.

Підкреслимо, що «діагностика (від грецьк. *diagnosis* – розпізнання) – засіб виявлення результатів навчання й практики оцінювання якості навчально-виховної діяльності, стану педагогічних процесів і явищ, а також диференційована процедура отримання інформації щодо показників, критеріїв, ознак, віднесення їх до певного класу, внаслідок чого отримують достатньо повне уявлення про реальний стан окремих параметрів якості освіти [5]».

Визначаючи поняття «моніторинг», науковці [4, с. 3] називають цей процес лонгitudною діагностикою та вважають, що педагогічна діагностика покликана, по-перше, оптимізувати процес індивідуального навчання, по-друге, в інтересах суспільства забезпечувати правильне визначення результатів навчання. За допомогою педагогічної діагностики аналізується навчальний процес і визначаються результати навчання.

Під поняттям «контроль» науковці [2] розуміють виявлення, вимір і оцінку результатів навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається. У синонімічному плані поняття «моніторинг» іноді замінюється поняттям «контроль». Науково-джерельна база свідчить, що діагностика сформованості професійної компетентності майбутніх перекладачів включає методи письмового контролю; тестового контролю; портфолію та інших продуктів самостійної навчальної діяльності.

Таким чином, проведений аналіз дефініцій «моніторинг», «діагностика», «оцінювання» та «контроль» дав можливість установити, що:

- по-перше, моніторинг – цілісний управлінський інструмент, до складу якого входять діагностика, дослідження, контроль і оцінювання, які перебувають у постійному взаємозв'язку та проявляються залежно від завдань моніторингу;

- по-друге, моніторинг відрізняється від діагностики безперервністю процесу; технологічністю збирання даних, що дозволяє одержувати значні масиви первинної інформації. Діагностика характеризується більш диференційованим підходом до оцінювання певних явищ педагогічного процесу;

- по-третє, різниця процесів моніторингу і оцінювання полягає в лонгitudності відстеження певного об'єкта в освітній діяльності. Якщо для оцінювання важливий кінцевий результат, то одним із завдань моніторингу є визначення стану на будь-якому етапі навчально-виховного процесу;

- по-четверте, моніторинг – це багатогранний процес, до складу якого невід'ємно входить контроль. Основним завданням для контролю є діагностика та надання інформації про стан об'єкта, то для моніторингу – коригування й прогнозування розвитку об'єкта.

Все уже сказане означає те, що діагностика рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі зазвичай включає оцінку різних аспектів перекладу, а також знань та навичок, специфічних для авіаційної індустрії.

Ключові пункти, на які слід звернути увагу в процесі діагностики:

– *Мовні навички*: Оцінка розуміння, вміння використовувати термінологію авіаційної галузі та граматичну правильність перекладу.

– *Знання авіаційної галузі*: Перекладач повинен мати розуміння процесів, процедур, документів і термінології, що використовуються в авіаційній сфері.

– *Технічні навички*: Здатність працювати з перекладацькими програмними засобами та інструментами, необхідними для перекладу авіаційних текстів.

– *Практичні навички*: Досвід перекладу або стажування в авіаційній сфері, а також знання специфіки роботи перекладача авіаційної термінології.

Сутність вищевикладеного зводиться, що діагностика рівня сформованості професійної компетентності перекладачів авіаційної галузі зазвичай включає оцінку різних аспектів перекладу, а також знань та навичок, специфічних для авіаційної індустрії. Підкреслено ключові пункти, на які слід звернути увагу в процесі діагностики: мовні навички: Оцінка розуміння, вміння використовувати термінологію авіаційної галузі та граматичну правильність перекладу; знання авіаційної галузі: Перекладач повинен мати розуміння процесів, процедур, документів і термінології, що використовуються в авіаційній сфері; технічні навички: Здатність працювати з різними перекладацькими програмними засобами та іншими інструментами, необхідними для переклада авіаційних текстів. Таким чином, професійна компетентність перекладачів авіаційної галузі розглядається як комплекс знань, навичок та досвіду, який дозволяє перекладачам ефективно виконувати свої професійні обов'язки у цій специфічній галузі. Діагностика рівня сформованості професійної компетентності може бути проведена через тестування, оцінку портфоліо робіт, співбесіди або інші методи оцінки, які організується відповідно до вимог та стандартів авіаційної індустрії.

Література

1. Барановська Л. В. Авіаційний ВНЗ: освітнє середовище університету як детермінанта якості професійної підготовки студентів. *Вісник Львівської академії*: Серія: Педагогічні науки: зб. наук. пр. Вип. 1. Кропивницький, 2017. С. 18 – 24.

2. Бахов І. С. Формування міжкультурної професійної компетентності у студентів-перекладачів [монографія]. К. : ДП ВД «Персонал», 2009. 268 с.

3. Горошкін І. О. Концептуальні засади формування мовної особистості майбутніх перекладачів. *Педагогіка вищої і середньої школи*. 2013. №39. С. 189–195.

4. Колодій І. А. Формування професійної компетентності у майбутніх перекладачів авіаційної галузі на основі інтеграції загальноосвітніх і професійно орієнтованих дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2012. 23 с.

5. Чередніченко О. І. Переклад – Культура – Ідентичність. Київ: Вид. Заславський, 2017. 224 с.